

Jaunuzņēmumu atbalsts jauniešiem ES — no īstenošanas līdz novērtēšanai

Kopsavilkums

Ievads

Lielā ekonomiskā lejupslīde vissmagāk ir skārusi jauniešus. Jauniešu vecumā no 15 līdz 29 gadiem bezdarba līmenis 2014. gadā bija par septiņiem procentu punktiem augstāks nekā kopējais bezdarba līmenis. Uzņēmējdarbības veicināšana ir kļuvusi par arvien vairāk atzītu rīku bezdarba samazināšanai un ilgtspējīgu darbavietu radīšanai. Tomēr uzņēmējdarbība pati par sevi nav risinājums jauniešu bezdarbam un ietver arī zināmu risku. Lai gan Eiropas dati liecina, ka kopumā lielāka jauniešu daļa dod priekšroku pašnodarbinātībai salīdzinājumā ar vecākām iedzīvotāju grupām, jauniešu pašnodarbinātības līmenis ES ir īpaši zems. Tam par iemeslu var būt noteikti šķēršļi, ar kādiem viņi saskaras, uzsākot uzņēmējdarbību.

Šajā ziņojumā ir sniegts pārskats par aktuālajiem jauniešiem paredzētajiem jaunuzņēmumu atbalsta pasākumiem, kā arī citiem vispārīgākiem pasākumiem, kas uz viņiem attiecas. Tajā aplūkoti arī atsevišķi pasākumi un izmantoto metožu ietekmes novērtējumi. Jauniešu uzņēmējdarbības politiku efektivitāti ir īpaši grūti novērtēt, un šā ziņojuma mērķis ir uzsvērt galvenos jautājumus saistībā ar jaunuzņēmumu atbalsta pasākumu īstenošanu un novērtēšanu.

Politikas konteksts

ES līmenī kopš 2008. gada ir notikusi pāreja no politikas, kas atbalsta mazus un vidēja lieluma uzņēmumus, uz politiku, kas veicina uzņēmējdarbību, ko daļēji ierosināja stabils jauniešu nodarbinātības līmeņa kritums daudzās dalībvalstīs. Tas nozīmē prioritāšu maiņu no konkurences palielināšanas un ilgtspējīgas ekonomikas izaugsmes Lisabonas stratēģijas kontekstā uz bezdarba apkarošanu un darbavietu radīšanas veicināšanu, kas ir stratēģijas “Eiropa 2020” galvenie mērķi. Lielāks uzsvars ir likts uz jauniešiem, jo īpaši, uz tiem, kuri nav iesaistīti ne nodarbinātībā, ne izglītībā vai apmācībā (NEET).

Jauniešu nodarbinātības paketē ir uzsvērt jauniešu nodarbinātības veicināšana. Tajā ir ietverta 2013. gadā izveidotā Jauniešu garantija, kuras mērķis, cita starpā, ir nodrošināt lielāku jaunuzņēmumu atbalsta pakalpojumu pieejamību jauniešiem. Visas dalībvalstis ir iesniegušas savu valsts Jauniešu garantijas īstenošanas plānu (JGĪP), un daudzos no tiem ir ietvertas jaunuzņēmumu atbalsta iniciatīvas jauniem uzņēmējiem. Tomēr katrā dalībvalstī šie plāni ir atšķirīgi, un pastāv atšķirības arī attiecībā uz jauniešiem piedāvāto uzņēmējdarbības atbalsta pasākumu veidu.

Izpratne par visā ES pastāvošajiem jaunuzņēmumu atbalsta pasākumiem un to ietekmi, kā arī dažādu ietekmes novērtējumu vērtību ir svarīga, lai varētu labāk sasniegt Jauniešu garantijā nospraustos mērķus.

Galvenie konstatējumi

Jaunuzņēmumu atbalsta pasākumu kartēšana

Gandrīz visās dalībvalstīs pastāv uzņēmējdarbības politikas pasākumi. Reaģējot uz augsto jauniešu bezdarba līmeni, pieaug to pasākumu skaits, kuri attiecas uz jaunatni.

Daudzas jaunuzņēmumu intervences jauniešiem ir diskrēti, maza mēroga, pagaidu pasākumi ar salīdzinoši ierobežotiem finanšu resursiem, kas var samazināt to kopējo iespējamo ietekmi. Lai gan jaunuzņēmumu atbalsta pasākumu efektivitāti var pastiprināt, iestrādājot holistiskās un labi saskaņotās uzņēmējdarbības politikās, tikai daži jaunuzņēmumu atbalsta pasākumi ir noteikti lielāku politiku ietvaros vai plašākās jaunatnes nodarbinātības stratēģijās.

Jauniešu uzņēmējdarbības pasākumi parasti paredz “vieglu” atbalstu uzņēmējdarbības apmācības, konsultatīvu pakalpojumu, darbuzzināšanas un koučinga veidā vai kā šo pasākumu un finansiālu atvieglojumu apvienojumu. Ilgstošu un veiksmīgu

jauniešiem paredzētu programmu, tādu kā bieži citētā programma "Prince's Trust Enterprise" Apvienotajā Karalistē, pārņemta pieeja ir posmos iedalīta pieeja, kas nodrošina vispusīgu atbalstu visā uzņēmējdarbības procesa dažādo posmu laikā, no uzņēmējdarbības idejas koncepcijas līdz faktiskai šīs uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai.

Lai gan jauniešu iniciatīvu skaits pieaug, daudzi no pieejamajiem pasākumiem ir vērsti uz bezdarbniekiem kā aktīvo darba tirgus politiku (ADTP) daļa. Tomēr tas neizslēdz to iekļaušanu valsts JGĪP. Daudzu šo vispārīgo jaunuzņēmumu atbalsta pasākumu piemērojamība jauniešiem ir ierobežota, jo bieži vien tiem izvirza bargus atlases kritērijus. Vispiemērotākās shēmas piedāvā palīdzību posmā pirms jaunuzņēmuma izveidošanas, jo jauniešiem nav iepriekšējas darba pieredzes un pamatzināšanu uzņēmējdarbībā.

Politikas novērtējumu pārskats

Attiecībā uz pieaugošu interesi par jauniešu uzņēmējdarbību nav atbilstošu novērtējumu par konkrētu iniciatīvu ietekmi. Tikai trijos no analizētajiem ietekmes novērtējumiem, kuros tika izmantotas modernas un stingras statistikas metodes, ir novērtēti tieši vai īpaši jauniešiem paredzētie pasākumi ("CréaJeunes" Francijā, pašreizējās programmas "Prince's Trust Enterprise" priekštece Apvienotajā Karalistē un programma "Junior Achievement Company" Zviedrijā). Citi par jauniešiem paredzētām shēmām veikti novērtējumi ir uzraudzīšanas veida darbi, kuros sniegta informācija par uzsākšanu un dalībnieku viedokļi par to, kas viņiem ir mainījies pēc palīdzības saņemšanas. Lai gan tie ir lietderīgi un informatīvi, tajos nav daudz informācijas par šo intervenču efektivitāti.

Plaši izplatīts ir atzinums, ka, jo sarežģītāka novērtējuma pieeja, jo zemāk tiek novērtēta programmas noteiktā ietekme. No izskatītajiem pētījumiem novērtējumā, kurā politikas novērtējumā tika izmantota visspēcīgākā un viszinātniskākā metode (eksperimentālā metode), konstatēja, ka politikai nav bijis nekādas ietekmes.

Daudzos gadījumos novērtēšanas procesu kavē skaidri definētu uzdevumu un izmērāmu mērķu trūkums attiecīgajam pasākumam. Lai to novērstu, daudzos aplūkotajos novērtējumos veikspējas novērtēšanai attiecībā pret uzdevumiem tika pieņemta "post racionalizācijas" metode, pēc kuras pētnieki ievadīja mērķus pēc tam kā novērtēšanas darba daļu.

Turklāt tikai dažos novērtējumos ir pētītas iespējamās tirgus nepietiekamības radītās izmaksas sabiedrībai (kur rezultāti nav papildinājums tam, kas būtu noticis bez atbalsta saņemšanas) un aizstāšanas sekas (negatīvas sekas konkurentu uzņēmumiem), kas rodas jebkāda veida uzņēmējdarbības politikas rezultātā. To darot, aplēses parasti ir pamatotas ar pašu ziņotiem datiem un starp pētījumiem būtiski atšķiras.

Politikas norādes

- Tā kā īstenojot Jauniešu garantiju, izdevumi par "vieglajiem" veidiem jauniešu atbalstam, visticamāk, pieaugs, ir neatliekama vajadzība izpētīt šo intervenču ietekmi uz jauniešu darba tirgus rezultātiem.
- Politikas intervenču ietekmes novērtēšana pastiprinātas jauniešu nodarbināmības ziņā ilgtermiņā ir īpaši svarīga, un politikas novērtējumos tā ir jāņem vērā vairāk nekā līdz šim.
- Tikpat būtiska ir ar uzņēmējdarbības politikām saistīto iespējamo tirgus nepietiekamības radīto izmaksu sabiedrībai un aizstāšanas seku apzināšana, lai nodrošinātu efektīvu un efektīgu valsts resursu izmantošanu.
- Novērtējot jaunatnes intervences, ir jāpāriet uz eksperimentāliem novērtējumiem. Kvaziekspertimentālās pieejas, piemēram, izmantojot dispozīcijas koeficientu atbilstību, lielā mērā paļaujas uz personu nodarbinātības vēstures datiem, bet attiecībā uz jauniešiem šīs iespējas ir ierobežotas.
- Visaptverošā jaunuzņēmumu uzņēmējdarbības atbalsta shēmu novērtējumā ir jāiekļauj gan kvantitatīvie, gan kvalitatīvie elementi. Visām jaunuzņēmumu programmām ir jābūt skaidriem mērķiem un rādītājiem, pēc kuriem var mērīt panākumus.
- Principā visu shēmu elementus varētu piemērot citās ES valstīs, bet ir būtiski vispirms apsvērt šo intervenču pamatotību un efektivitāti. Tāpēc atbilstoši veikti novērtējumi ir neatņemama, perfekti izveidota un integrēta politikas izveidošanas sastāvdaļa, kam nepieciešami atbilstoši resursi.

Papildu informācija

Ziņojums "Jaunuzņēmumu atbalsts jauniešiem ES: no īstenošanas līdz novērtēšanai" ir pieejams <http://www.eurofound.europa.eu/publications>.

Lai saņemtu plašāku informāciju, sazinieties ar pētniecības darbinieci Sara Riso, rakstot uz adresi sri@eurofound.europa.eu.